

miş². Eserin sonunda «marjinal edebiyatlar» bölümü içinde çocuk edebiyatı da yer almış. André-Bay'ın çok geniş ve sürükleyici bir yazısı var bu konuda. Eserin bütününe bir önsöz yazan Raymond Queneau, «Marjinal» adını verdikleri edebiyatlardan ne anladığını şöyle belirtiyor:

«Marjinal edebiyatlardan kastedilen, temsilcileri umumiyetle edebiyat tarihlerinde yer almayan ifade tarzları, araçları veya türleridir. Yani bu sayfalarda, kolportaj edebiyatı, çocuklar için edebiyat, halk romanı, polis romanı, kurgu bilim işlenecektir».

Edebiyat kadar, belki ondan da çok sosyolojiyi ilgilendiren bu çetrefil konuyu uzatmak istemiyoruz. Amaç çocuk edebiyatı kavramının Batı edebiyat tarihlerindeki yerini işaret etmek.

André-Bay doğru söylüyor: «çocuk edebiyatı çok geniş bir dünya, tam bir tablosunu sunmak imkânsız. Konu ister istemez cihanşümül. Çocuklar haritadaki sınır işaretlerine aldırılmaz. Bu edebiyat, asırlar boyu pusulasız yelken açan bir gemi, uğradığı her limandan ganimetler devşirmiş».

André-Bay konu üzerinde çok çalışmış, kaynakları bir düzineyi aşılıyor, Batı kültürünün bütün fetihleri emrinde ama yine de konuyu bütünüyle kucaklayamamış.

Avrupalı çocukların okuduğu ve sevdiği belli başlı kitaplar geçit resmi yapıyor makalede. Daha çok Fransa ve anglo-sakson dünya üzerinde durulmuş, ne yapalım ki Batı edebiyat tarihlerinin bize sunduğu en etraflı inceleme de şimdilik bu.

Makalenin geniş bir hülâsasını takdim ediyorum:

«Çocuk edebiyatı, Fransa'da, 1697'de Perrault'nun masallarıyla resmî bir kişilik kazanır. Hakikatte ise

(2) Encyclopédia de la Pleiade, Histoire des Littératures III, Paris 1958.

uzun zamandan beri şifahi olarak mevcuttu, edebiyatların başlangıcından beri desek, yanlış olmaz.

Bu masallar, bilindiği gibi, dadıların anlattığı hikâyelerdi aslında. Aynı masalın yalnız Fransa'da değil dünyanın çeşitli ülkelerinde bir çok benzerleri bulunmuştur. Mesela «Parmak Çocuk», meselâ «Ormanda Uyuyan Güzel». Meseleye eğilen folklorcular bunların sayısız çeşitlemelerini ortaya çıkarmışlardır. Her ülkede bu hikâyelerle karşılaşıldığına, o kadar uzun bir zamandan beri mevcut olduklarına ve zamanımızda bile bu kadar çekici olduklarına göre, bu masallara saçma sapan diyemeyiz pek. Perrault, masallarının altına kıssadan hisse'ler eklerken aldanıyordu şüphesiz veya yalancılıktan aldanmış görünüyordu. Ama bu kıssadan hisseleri, anlattığı hikâyelere fazla karıştırmamak bilgeliğini de gösteriyordu, ne yazık ki aynı bilgeliği daha sonraki yazarlarda bulamayacağız; Perrault işittiği gibi anlatıyordu bu hikâyeleri, şifahi geleneğe saygısı vardı, nitekim daha sonra Grimm Kardeşler ile Andrew Lang da aynı şeyi yapacaklardır.

Bu masalların düşmanı çok: akıl, ahlâk, pedagoji adına çatmayan kalmadı bu masallara, ama yine de herkes bayılıyor; bu sürekli ilginin sebeplerini aydınlatmak kabil belki de. Onlarda hayali kanatlandıran bir takım simgeler var; kaynaklandıkları inançlar, dün insanlığın çocukluğuna, bugün insanların çocuklarına bağlı duygularla iç içe. Bu masalların kahramanlarını hayatın ilk tecrübeleriyle cebelleşirken, bir başlarına, ormanda bırakılmış olarak görüyoruz. Bu yönleriyle masalların öğretici bir değeri var, akıl dışı denecek ama çocuk hayalini derinden derine etkilemeleri bundan değil mi? Bu peri masalları gerçekçi de. Bunları yaratanlar halktan kişiler. Perrault da özgünlüklerini koruyabilmiş. Garip bir iççelik: tabii ile tabiat üstü sarmaş dolaş. Perrault ilk masallarından itibaren bu beraberliği sürdürmüş, salonlar çağında küçümsenmeyecek bir ustalık; eseri yaşatan ve türün özelliklerini yapan da bu.